

Historien om Jyrki och Jóhanna

– en vanlig familjs liv i ett Norden med gränser

Historien om Jyrki och Jóhanna
– en vanlig familjs liv i ett Norden med gränser

ANP 2011:727

© Nordiska ministerrådet, Köpenhamn 2011

ISBN: 978-92-893-2271-3

Design: Jette Koefoed

Fotos:

Omslag: Karin Beate Nøsterud och Ojo Images

S. 7,9,12,17: Ojo Images

S. 8,10,15: Karin Beate Nøsterud

S. 11: B-Line

S. 13,14,16,18,19: Image Select

Upplaga: 2400

Tryck: Datagraf, Auning

Tryckt på miljövänligt papper som uppfyller
kraven i den nordiska miljömärkningen.

Publikationen kan beställas på

www.norden.org/order

Fler publikationer på

www.norden.org/publikationer

Printed in Denmark

Det nordiska samarbetet

Det nordiska samarbetet är ett av världens mest omfattande regionala samarbeten. Det omfattar Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige samt Färöarna, Grönland och Åland.

Det nordiska samarbetet är politiskt, ekonomiskt och kulturellt förankrat och är en viktig partner i europeiskt och internationellt samarbete. Den nordiska gemenskapen arbetar för ett starkt Norden i ett starkt Europa.

Det nordiska samarbetet vill styrka nordiska och regionala intressen och värderingar i en global omvärld. Gemensamma värderingar länderna emellan bidrar till att stärka Nordens ställning som en av världens mest innovativa och konkurrenskraftiga regioner.

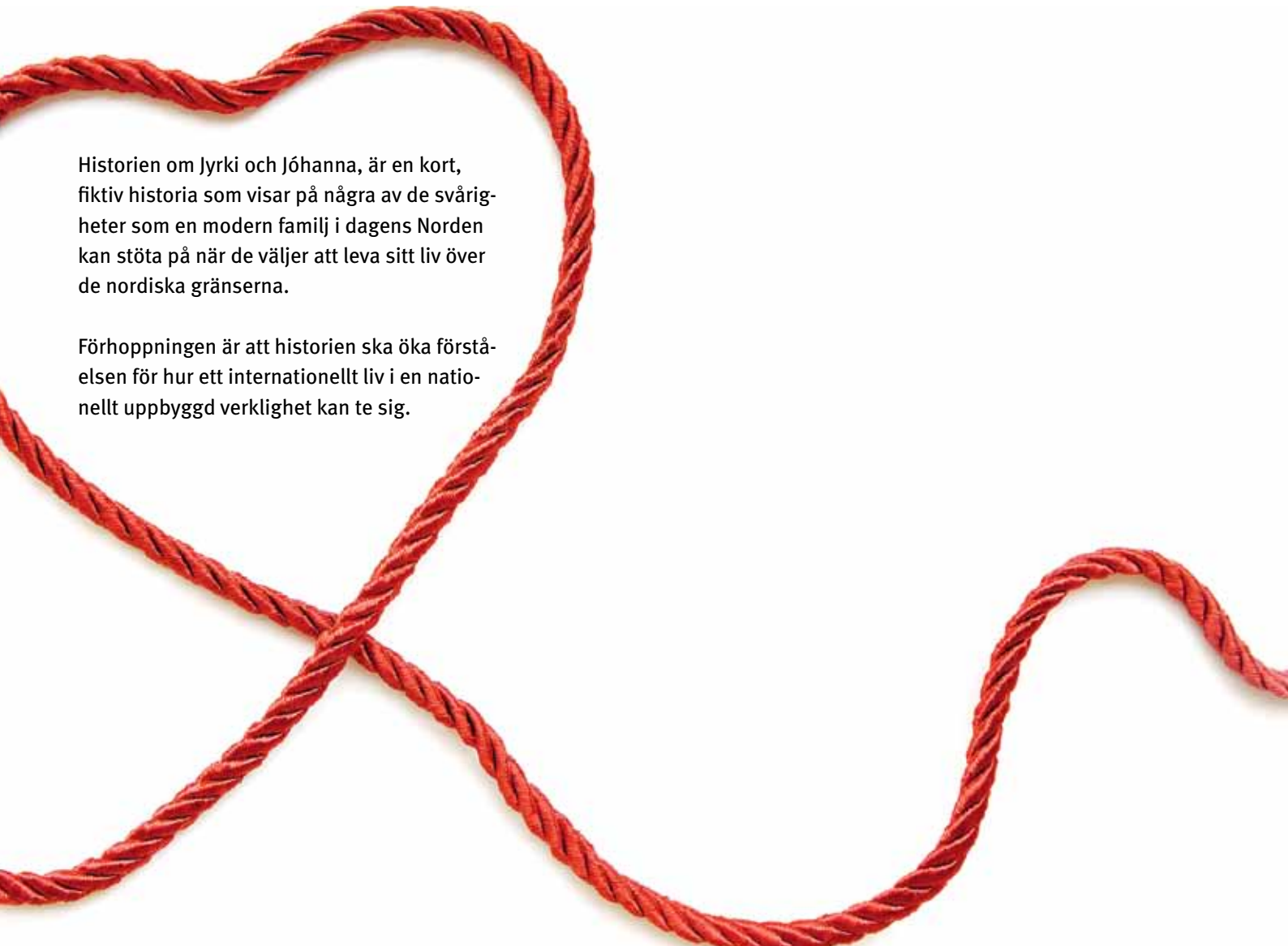
norden

Hallå Norden

Historien om Jyrki och Jóhanna

– en vanlig familjs liv i ett Norden med gränser

Historien om Jyrki och Jóhanna, är en kort, fiktiv historia som visar på några av de svårigheter som en modern familj i dagens Norden kan stöta på när de väljer att leva sitt liv över de nordiska gränserna.

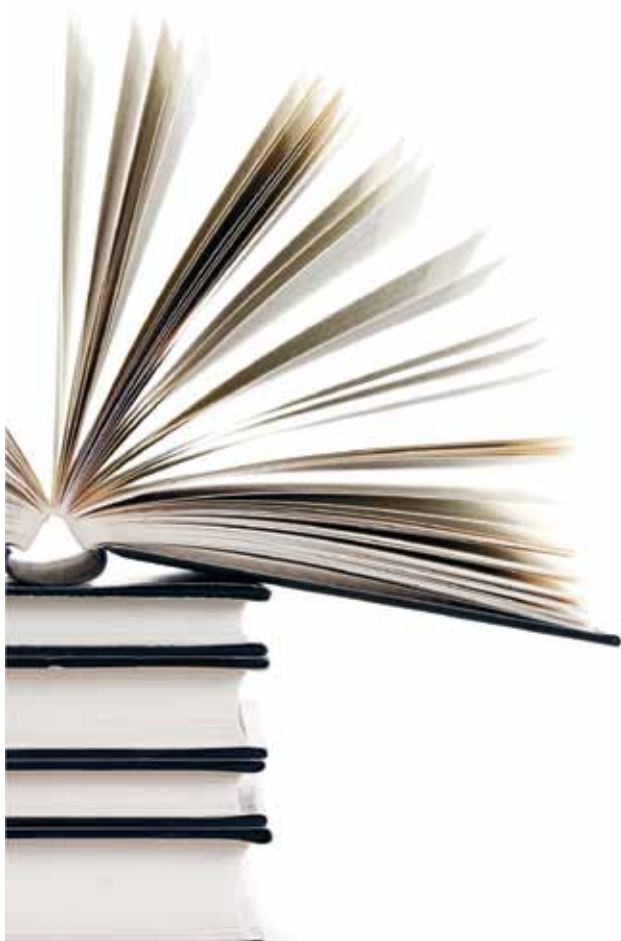
Förhoppningen är att historien ska öka förståelsen för hur ett internationellt liv i en nationellt uppbyggd verklighet kan te sig.

Historien om Jyrki och Jóhanna

23-årige Jyrki, från Finland, jobbar inom restaurangbranschen i Oslo sedan 4 år.

Han träffar där isländska Jóhanna, 24 år, som jobbar inom samma bransch. Efter drygt ett år flyttar de båda två till Göteborg för att studera. Jóhanna är då gravid i tredje månaden.

Jyrkis mål är att utbilda sig till elmon-tör. Jóhanna vill bli sjuksköterska. Ef-tersom Jyrki är finsk medborgare söker han studiemedel från Finland. Han får avslag på sin ansökan med motive-ringen att han har bott utanför Finland i mer än två av de senaste fem åren. Han söker då studiemedel från Norge, eftersom han vet att han som EES-medborgare kan söka om studiemedel från ett annat EU/EES-land om han har arbetat där i minst två år. Men också från Norge får han avslag. Anledningen är att han har flyttat från Norge. Han

provar även att söka studiemedel från Sverige, men där får han också avslag eftersom han inte har arbetat och bott där i minst två år. Jóhanna söker på samma sätt, men möts av samma besked.

Som tur är, har både Jyrki och Jóhanna sparat ihop en del pengar från sin arbetstid i Oslo, så de klarar att leva på sina besparingar fram tills barnet ska födas och de kan få föräldrapenning. Både Jyrki och Jóhanna börjar därför att studera i Göteborg, utan studiemedel.

Som tur är, har både Jyrki och Jóhanna sparat ihop en del pengar från sin arbetstid i Oslo, så de klarar att leva på sina besparingar fram tills barnet ska födas och de kan få föräldrapenning.

FAKTABOX 1

Enligt gällande regler så ska man i första hand söka studiemedel från det land där man är medborgare, men man kan enligt EU-reglerna också beviljas studiemedel från ett EU/EES-land där man har bott och arbetat heltid i minst två år. Vissa länder har också regler som innebär att om man har varit borta för lång tid från det land där man är medborgare, så kan man inte få studiemedel därifrån.

Sonen Fredrik föds när Jyrki och Jóhanna har bott ett halvår i Göteborg. Familjen får dock ingen föräldrapenning från vare sig Sverige eller Norge. Orsaken är att de inte har arbetat i Sverige innan barnet föddes, och att de flyttade från Norge innan barnet föddes. De får inte heller något barnbidrag eftersom de kom till Sverige för att studera. Enligt Försäkringskassan är de då inte försäkringsmässigt bosatta i Sverige.

Nu är familjens besparingar slut. Jyrki tvingas lägga sina studier på is för att Jóhanna ska kunna vara hemma med barnet. Han hittar ett jobb som servitör i Göteborg och försörjer nu hela familjen på sin servitörslön. Tack vare att han har börjat arbeta, får familjen i alla fall både barnbidrag och bostadsbidrag.

När Fredrik har blivit ett och ett halvt år gammal kan han börja gå på dagis. Jóhanna börjar då att arbeta så att Jyrki kan påbörja sin utbildning. Efter tre års studier blir Jyrki färdig som elmontör.

FAKTABOX 2

För att kunna få föräldrapenning måste man först ha arbetat en viss tid före barnets födelse, i det land varifrån man söker föräldrapenning. Enligt EU:s samordningsregler kan man sammanlagga arbetad tid i flera länder för att leva upp till arbetskravet. För att kunna sammanlagga krävs det då att man i en flyttsituation har arbetat i både utflyttningslandet och inflyttningslandet innan barnet föds. Om man flyttar från ett land innan man har fött barnet, och inte heller arbetar i det nya landet innan barnet föds, kan man inte få föräldrapenning från något land.

FAKTABOX 3

Det finns sedan 2005 en nordisk överenskommelse om att nordiska studerande som utgångspunkt ska vara socialförsäkrade och folkbokförda på den ort där de studerar. Detta har reglerats nordiskt eftersom studerande vid den tidpunkten inte omfattades av gällande EU-förordning om social samordning (1408/1971). Från och med 1 maj 2011 har denna EU-förordning ersatts av en ny förordning (883/2004) där studerandes socialförsäkring också regleras. Detta gäller dock inte för Island och Norge som ännu inte har anslutit sig till den nya förordningen. Resultatet har blivit att svenska Försäkringskassan inte anser att isländska och norska studerande som har kommit till Sverige i syfte att studera, kan anses vara socialförsäkringsmässigt bosatta i Sverige om de har arbetat i ett annat land innan de inreste till Sverige. Försäkringskassan hänvisar istället till socialförsäkringen i det tidigare arbetslandet. Island och Norge menar dock att dessa studerande inte längre ska vara socialförsäkrade där eftersom de studerande har flyttat till Sverige. Det saknas idag en nordisk samsyn kring reglerna på detta område, vilket gör att studerande riskerar att falla mellan stolarna.

Paret saknar dock sina vänner i Oslo och bestämmer sig för att försöka flytta dit igen. Från vänner har de hört att efterfrågan på elmontörer i Oslo är stor. Jyrki hittar en norsk arbetsgivare som är villig att anställa honom. Paret flyttar in hos vänner i Oslo i väntan på att hitta ett eget boende. De folkbokför sig i Oslo eftersom de planerar att bo där i mer än 6 månader. Jyrki söker godkännande i Norge för sin svenska auktorisation som elmontör, och jobbar under tiden både för den nya och gamla arbetsgivaren. Fredrik får plats på en barnehage i Oslo. Samtidigt har Jóhanna kommit in på högskolan i Oslo. Jyrkis ansökan tar 4 månader att

handlägga, och sedan får han avslag på sin ansökan om norsk auktorisation p.g.a. bristande arbetslivserfarenhet. Han tvingas då tacka nej till jobbet i Oslo och tvingas istället jobba kvar inom restaurangbranschen för att Jóhanna ska få chansen att slutföra sin sjuksköterskeutbildning.

Efter tre år är Jóhanna färdig med sina studier. Jyrki börjar bli orolig för att hans yrkeskunskaper som elmontör ska bli föråldrade. Jyrki får då, genom sin svåger som bor i Malmö, erbjudande om ett jobb som elmontör där. Jóhanna får arbete på Universitetssjukhuset i Lund.

Jyrki söker godkännande i Norge för sin svenska auktorisation som elmontör, och jobbar under tiden både för den nya och gamla arbetsgivaren.

FAKTABOX 4

För att kunna få sin auktorisation från ett annat nordiskt land godkänd i Norge, krävs det att den som ansöker har minst två års relevant yrkeserfarenhet. En nyutbildad icke-norskt utbildad elmontör kan således inte få arbeta i Norge. Detta enligt Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) i Norge.

Efter ett års arbete som elmontör i Malmö, börjar hans arbetsgivare få ekonomiska problem. Företaget har utvecklat en ny affärsidé tillsammans med ett företag i Köpenhamn, och har tagit på sig mer än det kan klara av. Tillsammans har företaget i Malmö och Köpenhamn vänt sig till en nischad investeringsfond i Sverige för att söka kapital till den nya affärsidén. Men det visar dig då att den svenska investeringsfonden inte får investera sitt kapital utanför Sverige. Därför måste hela affärsidén avvecklas, vilket blir dyrt för Jyrkis arbetsgivare. För att slippa riskera en konkurs, söker Jyrki jobb som elmontör hos det danska företaget i Köpenhamn istället. Familjen bor dock kvar i Malmö. Jyrki söker om dansk auktorisation och börjar jobba i Köpenhamn. Jyrkis svenska A-kassa berättar att han kan stå kvar som medlem i sin svenska A-kassa medan han arbetar i Danmark. Han går därför inte med i en dansk A-kassa.

FAKTABOX 5

Enligt de mandat som de nationellt finansierade investeringsfonderna har att rätta sig efter, får en offentligt finansierad nationell investeringsfond inte använda pengar/ investera utanför det egna landet. Detta hämmar möjligheterna till näringslivsutveckling och innovation över de nordiska gränserna.

För att slippa riskera en konkurs, söker Jyrki jobb som elmontör hos det danska företaget i Köpenhamn istället. Familjen bor dock kvar i Malmö. Jyrki söker om dansk auktorisation och börjar jobba i Köpenhamn.

FAKTABOX 6

Enligt en dom i den svenska regeringsrätten, 2009, kan en person som är medlem i en svensk A-kassa stå kvar i denna under tiden som han/hon arbetar i annat land, och vid full arbetslöshet beviljas inkomstrelaterad arbetslöshetsersättning. Orsaken till detta ställningstagande, är att man i Sverige har en grundförsäkring som sedan kan förstärkas genom medlemskap i en A-kassa. Detta skulle innebära att om man behåller medlemskapet så behåller man också ett försäkringskydd i Sverige. Reglerna i de övriga länderna är av annan karaktär. I t.ex. Danmark är A-kassemedlemskap frivilligt på så sätt att en person som inte är medlem i en A-kassa inte har något arbetslöshetsförsäkringskydd alls. I Norge är å andra sidan alla som arbetar i Norge automatiskt försäkrade. A-kassor existerar inte. För att göra saken än mer komplicerad så tolkar inte alla svenska A-kassor regeringsrättens dom likt. Vissa menar fortfarande att man inte kan kvarstå som försäkrad i Sverige, även om man skulle kvarstå som medlem i en kassa när man jobbar utanför Sverige.

Den danska firman förtillverkar hus för export till stora delar av Europa. De flesta kunder finns i Norden. Varje land har olika krav på hur breda dörrar och fönster ska vara, hur höga trappsteg ska vara, vilken svängradie för rullstolar det ska vara i hallar och andra utrymmen och hur våtrum ska vara utformade. Därför blir de förtillverkade husen allt dyrare att producera, och därmed inte tillräckligt konkurrenskraftiga. Företaget går allt sämre och Jyrki tvingas gå ner i arbetstid för att företaget behöver minska sina utgifter.

Företaget går allt sämre och Jyrki tvingas gå ner i arbetstid för att företaget behöver minska sina utgifter.

FAKTABOX 7

Inom EU finns det ett byggmaterials-direktiv som, såsom ramdirektiv, anger normer för byggmaterial inom hela EU. Det är dock upp till vart land att självt fastställa de exakta kraven på byggnader och säkerhetskrav. De nordiska länderna har oavsiktligt eller avsiktligt valt att implementera direktivet så olikstarkt att producenter måste tillverka prefabricerade (förtillverkade) hus och byggnadsdelar som är specifikt anpassade till respektive lands krav. Detta fördyrar hus i Norden genom att möjliga stordriftsfördelar uteblir. Det är i slutändan husköparna som får stå för kostnaderna för olikheterna.

Jyrki lyckas ordna extrajobb som elmontör hos sin gamla arbetsgivare i Malmö.

Jyrki lyckas ordna extrajobb som elmontör hos sin gamla arbetsgivare i Malmö. Efter två månader råkar Jyrkis danske arbetsgivare läsa i en dansk tidning för arbetsgivare, att en dansk arbetsgivare som anställer en medarbetare som också har ett extrajobb i Sverige, måste betala svenska arbetsgivaravgifter på 24 procent på det arbete som utförs i Danmark. Jyrki får då ett ultimatum. Antingen måste han sluta jobba extra i Sverige, eller också kommer han att få sparken från sitt jobb i Köpenhamn.

Jyrki säger då upp sig från sitt extrajobb i Malmö, och försöker hitta ett annat deltidsjobb i Köpenhamn, eftersom han inte kan försörja sig på bara ett deltidsjobb. Det drar dock ut på tiden och Jyrki hittar inget extrajobb i Danmark. När han undersöker möjligheten att stämpla upp till heltid genom en dansk A-kassa, får han veta att han borde ha gått med i en dansk A-kassa när han först började jobba i Danmark. Eftersom han inte gjorde det kan han inte få någon ersättning från den danska A-kassan.

FAKTABOX 8

Enligt EU:s förordning om social samordning (nr 883/2004 och, för Island och Norges del, 1408/1971), kan man bara vara socialförsäkrad i ett land. Normalt är detta arbetslandet. Om man däremot arbetar i två länder samtidigt, ska man vara socialförsäkrad i bosättningslandet. Detta innebär att arbetsgivare i det land där man inte är bosatt, ska inbetala sociala avgifter till bosättningslandet. Eftersom ländernas sociala avgiftssystem är olika uppbyggda och den sociala tryggheten är olika finansierad, innebär detta i de flesta fall att personer som är bosatta i Sverige blir oerhört dyra att anställa i ett grannland, om de också arbetar i bosättningslandet.

FAKTABOX 9

Rörande danska krav på medlemskap i en dansk A-kassa för att kunna få stämpla upp till heltid, se faktabox 6.

Jyrki säger upp sig från sin danska arbetsgivare, och får då 8 veckors karenstid från den svenska A-kassan eftersom han sagt upp sig själv.

Arbetsmarknaden är nu tuffare, både på den svenska och den danska sidan. Jyrki lyckas dock få uppdrag i Danmark via ett danskt bemanningsföretag. Eftersom Jyrki lärde sig en bitter läxa senast han jobbade i Danmark, går han nu med i en dansk A-kassa. Efter att det första uppdraget är över, vänder sig Jyrki till sin danska A-kassa för att få ersättning. Han får då veta att som arbetslös och bosatt i Sverige ska han vända sig till sin svenska A-kassa för att få ersättning. Den svenska A-kassan vill dock inte betala ut någon ersättning till Jyrki eftersom man menar att han är anställd av ett danskt bemanningsföretag och ska få lön mellan uppdrag därifrån. Jyrki säger då upp sig från det danska bemanningsföretaget och blir åter fullt arbetslös. Efter en ny karenstid på 8 veckor får Jyrki ut den lägre svenska A-kasseersättningen, trots att han betalt in den dyra medlemsavgiften till den danska A-kassan.

FAKTABOX 10

I Sverige får anställda på bemanningsföretag en grundlön när de inte är uthyrda på ett externt uppdrag. Så är inte fallet i t.ex. Danmark. I Danmark menar man att en person som hyrs ut på uppdrag av ett bemanningsföretag är helt arbetslös. Man menar dessutom att det inte finns ett anställningsförhållande mellan uppdragen. Enligt gällande EU-regler ska en person som bor i ett land och arbetar i ett annat, vid helt arbetslöshet, vända sig till A-kassan i boplatsslandet och söka ersättning där. Vid delvis eller periodvis arbetslöshet, ska man vända sig till sin A-kassa i arbetslandet. Eftersom man i Danmark menar att en person som arbetat för ett bemanningsföretag inte har en anställning mellan uppdragen, menar man att personen är helt arbetslös och inte periodvist arbetslös.

FAKTABOX 11

Medlemsavgiften i A-kassorna skiljer sig kraftigt åt såväl inom länderna som mellan länderna. Om man, som i berättelsen här, bor i ett land och arbetar i ett annat, ska man som utgångspunkt betala medlemsavgift i arbetslandet under den tid man är i arbete, men vända sig till A-kassan i boplatsslandet när man blir helt arbetslös. Detta kan få till följd att man betalar in en hög medlemsavgift i ett land, men får ut en låg ersättning i ett annat vid arbetslöshet.

Några år senare har familjen flyttat till Kristianstad, i nordöstra Skåne, för att ha råd att köpa ett hus till sin nu lite större familj. Jóhanna har fått jobb på sjukhuset i Kristianstad och Jyrki pendlar till arbetet i Köpenhamn. En dag råkar Jyrki ut för en olycka på arbetsplatsen, och blir sjukskriven i ett år. Efter ett år är Jyrki fortfarande inte helt bra, och det står klart att han inte längre kan arbeta som elmontör. För att kunna få fortsatt ersättning/dagpengar, kräver Köpenhamns kommun att Jyrki dagligen reser från Kristianstad till Köpenhamn för att genomgå rehabilitering där. De långa dagliga resorna försämrar Jyrkis hälsotillstånd tills han inte längre klarar av att resa. När Jyrki inte längre kommer till den föreskrivna rehabiliteringen i Köpenhamn, drar Köpenhamns kommun in Jyrkis ersättning.

En dag råkar Jyrki ut för en olycka på arbetsplatsen, och blir sjukskriven i ett år.

FAKTABOX 12

En person som behöver rehabiliteras tillbaks till arbetslivet får som utgångspunkt endast sådan rehabilitering utförd i arbetslandet. Norge, Sverige och Finland har under 2000-talet ingått ett antal regionala och bilaterala överenskommelser om rehabilitering i bosättningslandet, men avtalen är inte vattentäta eller uppdaterade. Mellan Danmark och övriga länder finns ingen motsvarande överenskommelse. Detta får till följd att en skadad eller svag, f.d. sjukskriven person kan tvingas resa långa sträckor för att dagligen ta del av diverse rehabiliteringsåtgärder i arbetslandet, även om motsvarande åtgärder i princip lika gärna kunde äga rum på den egna hemorten. Det råder stor oklarhet vad gäller gränsarbetarnas rättigheter på området.

Enligt danska regler går det inte att få mer sjukdagpengar, utan man ska övergå till Kontanthjælp.

Enligt danska regler går det inte att få mer sjukdagpengar, utan man ska övergå till Kontanthjælp. Kontanthjælp kan man dock bara få om man är bosatt i Danmark, så därför får Jyrki ingenting. Från bosättningslandet, Sverige, kan Jyrki varken få sjukpenning eller A-kassa. Det enda som återstår nu, är att söka svenskt försörjningsstöd (f.d. socialbidrag). För att få försörjningsstöd måste familjen sälja huset de har köpt, och Jóhanna får inte tjäna för mycket på sitt jobb som sjuksköterska. När huset är sålt, kräver svenska Skatteverket att de betalar en reavinstskatt på överskottet med 22 procent.

FAKTABOX 13

I Danmark är sjukskrivning tidsbegränsad till 52 veckor, men viss möjlighet till ytterligare 52 veckor eller längre, om särskilda skäl föreligger. Efter denna period, kan den f.d. sjukskrivna övergå till kontanthjælp (motsvarande socialbidrag i övriga länder). För att kunna motta kontanthjælp måste man dock vara bosatt i Danmark. I annat fall kan ingen ersättning av något slag utbetalas till den drabbade.

Familjen flyttar tillbaka till Oslo, där det är lättare för Jóhanna att försörja hela familjen på sin inkomst. Jyrki flyttar då sin tjänstepension från Danmark (Kapitalpension). Danmark tar då en avgift på 60 procent. Tyvärr visar det sig att Norge inte erkänner den danska 60-procentiga avgiften som en skatt, utan beskattar återstående pensionsmedel med 40 procent. Därmed försvinner nästan all tjänstepension som Jyrki har intjänat i Danmark i avgifter och skatter. Jyrki går nu hemma i några år, och blir med tiden bättre igen. Familjen saknar livet i ett eget hus, men inser att de inte har råd att köpa ett hus i Norge. De köper därför ett hus i Värmland och Jóhanna pendlar dagligen in till arbetet i Oslo. Jyrki kan varken få A-kassa eller försörjningsstöd (socialbidrag).

FAKTABOX 14

Dansk kapitalpension är en särskild form av tjänstepension (sådan pension som inbetalas av arbetsgivaren) som innebär att pensionsbeloppet utbetalas vid ett enda tillfälle. Eftersom utbetalningen sker vid ett tillfälle så beskattas den inte utan beläggs med en engångsavgift. Eftersom avgifter och skatter inte anses vara ömsesidigt avdragsgilla, tar övriga nordiska länder ut en skatt på det belopp som återstår efter att Danmark har dragit sin avgift. Svenska Skatteverket beslutade 2010 att avstå från denna beskattning, men övriga länder beskattar fortfarande dansk kapitalpension.

FAKTABOX 15

Dansk tjänstepension avgiftsbeläggs med 60 procent om man för det sparade beloppet ur landet före fyllda 65 år. Om man för pensionskapitalet ur landet vid fyllda 65 år, dras en avgift på 40 procent. Hindret drabbar naturligtvis icke-danska medborgare i högre grad än danskar, eftersom dessa med större sannolikhet kommer att vilja föra pensionspengar ur landet i samband med en flytt.

Eftersom han inte längre kan arbeta som elmontör p.g.a. sina skador, behöver han omskolas.

Ett halvår senare är Jyrki så pass bra igen att han anmäler sig som arbetssökande på arbetsförmedlingen i Arvika (Sverige). Eftersom han inte längre kan arbeta som elmontör p.g.a. sina skador, behöver han omskolas. Genom en bekant erbjuds han en praktikplats på ett litet företag i Eidskog i Norge. Jyrki kontaktar arbetsförmedlingen i Arvika för att få ersättning under sin praktik på det norska företaget, men får då veta han bara kan få praktikersättning på företag i Sverige. Eftersom den norska firman inte har råd att betala ut full lön för tillfället, tvingas Jyrki säga nej till praktikplatsen. Efter tre månader får han dock ett deltidsarbete i en kiosk i Arvika.

FAKTABOX 16

Arbetsmarknadspolitiska åtgärder kan inte tas med över nationella gränser. Orsakerna till det är dels arbetstagarens försäkring, dels möjligheten att utöva kontroll över såväl arbetsplats som arbetstagare. Konsekvensen blir att människor som skulle kunna komma i arbete förblir arbetslösa om arbetsmarknaden på bosättningsorten eller i landet inte kan erbjuda lämplig sysselsättning, trots att sådana möjligheter skulle kunna finnas i närområdet, på andra sidan gränsen.

Jyrki vill helst tacka nej till jobbet eftersom han tycker det är för långt att pendla från Arvika till Mysen (95 km), och han vill inte veckopendla.

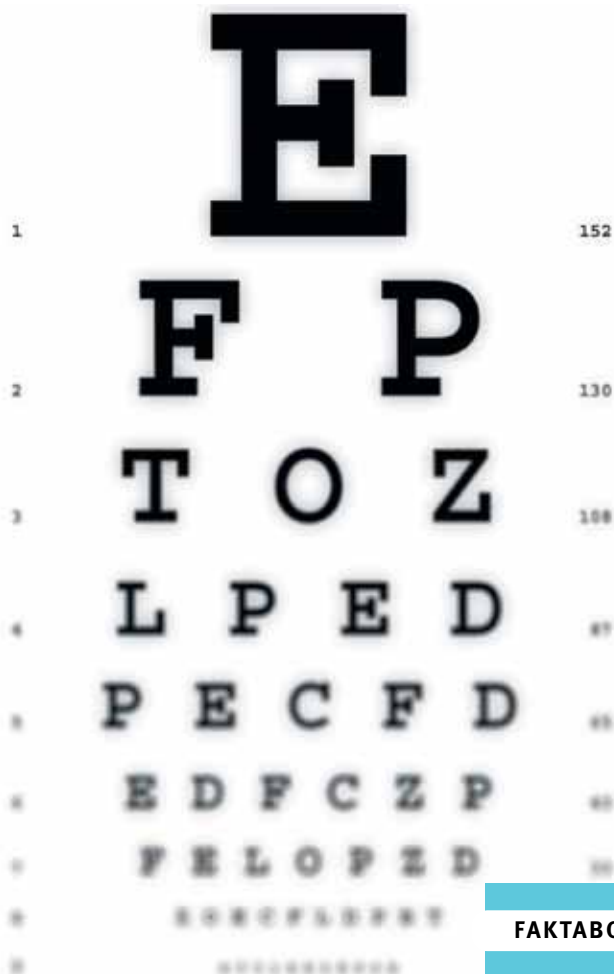
Efter knappt ett års deltidarbete i Arvika blir Jyrki anvisad ett heltidsjobb i norska Mysen. Jyrki vill helst tacka nej till jobbet eftersom han tycker det är för långt att pendla från Arvika till Mysen (95 km), och han vill inte veckopendla. Han har dock fått veta från sin A-kassa att om han inte tar det anvisade jobbet kommer de att sänka hans A-kassa. Eftersom familjen gärna vill behålla sitt hus i Arvika och barnen trivs bra i skolan, väljer familjen att bo kvar i Arvika och att båda föräldrarna istället pendlar till arbete i Oslo respektive Mysen. För att inte riskera att bli uppsagd från sin norske arbetsgivare p.g.a. reglerna kring arbete i två länder, säger Jyrki upp sig från sitt deltidjobb i kiosken i Arvika.

FAKTABOX 17

Enligt en dom i svenska regeringsrätten, har en arbetslös inte rätt att tacka nej till ett jobb i ett annat land, som arbetsförmedlingen bedömer som lämplig. Konsekvensen av att tacka nej, kan vara att a-kasseersättningen reduceras eller helt uteblir. Det uppseendeväckande med denna dom är framför allt att man därmed tvingar in en person i ett annat lands socialförsäkringssystem, med oanade konsekvenser för personen i frågan och dennes familj.

Efter fyra månaders pendlande börjar Jyrki åter känna av sin gamla skada. Han måste sjukskriva sig igen. Efter två års sjukskrivning och misslyckade försök till rehabilitering, föreslår den norska socialförsäkringsmyndigheten NAV att Jyrki bör beviljas förtidspension. Ansökningar skickas då till såväl Danmark som Sverige, d.v.s. alla länder där Jyrki någon gång under sitt yrkesverksamma liv har arbetat. Efter två år har Jyrki fått beslut från samtliga länder. Från Danmark, där han har arbetat i sammanlagt 2 1/2 år, får han avslag på sin ansökan. Man menar att han inte är tillräckligt arbetsoförmögen för att få förtidspension. Från Sverige, där han har arbetat i drygt 3 år, får han också avslag. Sverige menar att han kan rehabiliteras tillbaks till arbete. Norge, där han har arbetat i sammanlagt 10 år, blir därmed det enda land varifrån han får utbetalt förtidspension. Den kraftigt sänkta familjeinkomsten gör att familjen får en mycket kärv ekonomi. Eftersom Jóhanna har arbete och familjen äger ett hus, får de heller varken bostadsbidrag eller försörjningsstöd för att hjälpa på ekonomin.

Efter fyra månaders pendlande börjar Jyrki åter känna av sin gamla skada. Han måste sjukskriva sig igen. Efter två års sjukskrivning och misslyckade försök till rehabilitering, föreslår NAV att Jyrki bör beviljas förtidspension.

FAKTABOX 18

Det finns ingen europeisk eller nordisk samordning av beslut om förtidspension. Varje land där en person har arbetat under sina yrkesaktiva år, gör en separat bedömning efter sina regler. Med tanke på att länderna har väldigt olika regler på området, leder detta ofta till att en person beviljas förtidspension från något land, men får avslag på sin ansökan i andra länder. Konsekvensen kan bli en mycket kraftigt reducerad inkomst.

Eftersom Jóhanna inte längre har några nära och kära i Arvika ansöker hon om att få flyttas till ett ålderdomshem i Reykjavík där den yngsta dottern Helle och barnbarnen bor.

Fyrtio år senare har Jyrki avlidit i familjens hus i Arvika. Jóhanna bor sedan ett par år på ett ålderdomshem inne i Arvika. Barnen Fredrik, Jens och Helle bor och arbetar nu i London, Helsingfors och Reykjavík. Eftersom Jóhanna inte längre har några nära och kära i Arvika ansöker hon om att få flyttas till ett ålderdomshem i Reykjavík där den yngsta dottern Helle och barnbarnen bor.

Arvika kommun tar kontakt med Reykjavíks kommun men kommunerna kan inte komma överens om vem som ska betala för vare sig själva flytten eller uppehållet i Reykjavík. Trots att Jóhanna flera gånger försöker att få kommunen att agera, och dottern Helle gör detsamma i Reykjavík, lyckas kommunerna, som båda har ansträngd ekonomi, inte enas om någon lösning. Jóhanna förblir därför på hemmet i Arvika livet ut.

FAKTABOX 19

Den nordiska konventionen om socialt bistånd och sociala tjänster, innehåller en artikel där det står att berörda kommuner bör medverka till att flytta över institutionaliserade personer som önskar flytta till ett annat nordiskt land, om de har nära och kära eller annan särskild anknytning dit. Sådana överflyttningar kommer dock näst intill aldrig till stånd p.g.a. att konventionen inte anger hur kostnaderna mellan de inblandade kommunerna ska fördelas, eller hur de kommunala kösystemen ska förhålla sig till personer som önskar överflyttas från ett annat land.

Även om historien är nedslående och ger en känsla av att man hellre bör stanna hemma i tryggheten än ge sig ut i Norden för att studera eller arbeta, så finns det faktiskt hjälp att få ...

HALLÅ NORDEN...

... är Nordiska ministerrådets informationstjänst, som skapades 1998 för att just hjälpa människor med information inför en flytt, pendling eller studier i ett annat nordiskt land. Hallå Norden erbjuder såväl information om ländernas regelverk på webben, www.norden.org/hallonorden, som per mail eller telefon. Hallå Norden finns i samtliga nordiska länder, samt Åland (från 2011) och Färöarna (från 2012). Hjälpens ges på respektive lands språk. Informationen är allmän och vägledande, d.v.s. Hallå Norden ägnar sig inte åt myndighetsutövning eller handläggning/saksbehandling och tar inte heller på sig någon "advokatroll". Hallå Norden besvarar ca. 5 000 konkreta hänvänelser per år och får ca. 360 000 besök på sina webbsidor vart år.

Hallå Norden arrangerar dessutom årliga informationsseminarier för tjänstemän på myndigheter, för att på så

sätt bidra till att förbättra hanteringen av nordiska och gränsöverskridande ärenden.

GRÄNSHINDERFORUM ...

...är de nordiska regeringarnas problemlösningssorgan. Gränshinderforum skapades av de nordiska samarbetsministrarna 2008, på indirekt uppmaning av statsministrarna, och har fått i uppdrag att identifiera, utreda och utarbeta lösningsförslag till dessa hinder. Gränshinderforum har dock ingen makt att själva lösa några hinder, utan får nöja sig med att uppmana de nordiska regeringarna och parlamenten att lösa de hinder som lyfts fram. Gränshinderforum består av en representant per land, utsedd av respektive lands regering, samt en icke-nationell ordförande. Åland är också representerat. Gränshinderforum är ett projekt vars mandattid löper till 2013 års utgång.

MER INFORMATION...

Mer information om Gränshinderarbetet i Norden finner du på www.norden.org. Nordiska ministerrådet har också upprättat en särskild databas över gränshinder. Där kan du ta del av information kring alla gränshinder som Gränshinderforum eller andra aktörer för tillfället arbetar med. Gränshinderdatabasen finner du på www.norden.org/granshinder.

Vill du komma i kontakt med Hallå Norden, så besök www.norden.org/hallonorden.

Vill du komma i kontakt med Gränshinderforum, kan du maila till granshinder@norden.org eller ringa +45 33 96 02 90 för att komma till dess sekretariat på Nordiska ministerrådet. Utöver Nordiska ministerrådets informationstjänst, finns det också ett antal bilaterala eller regionala informationstjänster i Norden, som på samma sätt bistår privatpersoner och små- och mellanstora företag som vill vara verksamma över gränserna i Norden.

www.norden.org/hallonorden

norden

Hallå Norden

Ved Stranden 18
DK-1061 Köpenhamn K
www.norden.org

Historien om Jyrki och Jóhanna
– en vanlig familjs liv i ett Norden med gränser

Historien om Jyrki och Jóhanna, är en kort, fiktiv historia som visar på några av de svårigheter som en modern familj i dagens Norden kan stöta på när de väljer att leva sitt liv över de nordiska gränserna.

Förhoppningen är att historien ska öka förståelsen för hur ett internationellt liv i en nationellt uppbyggd verklighet kan te sig.

ANP 2011:727
ISBN 978-92-893-2271-3

